

מבט על, גיליון 921, 27 באפריל 2017

המתקפה האמריקאית בסוריה: שינוי ביחסי אירופה-טראמפ?

עודד ערן ויותם רוזנר

המתקפה האמריקאית על שדה התעופה א-שייראת בסוריה התקבלה בהתלהבות בקרב חלק משמעותי של מדינות באירופה, וביניהן: בריטניה, ספרד, צרפת, איטליה, פורטוגל, יוון, קפריסין ומלטה. גם גרמניה, המסתייגת זה שנים ממעורבות צבאית בסכסוכים בינלאומיים, הביעה תמיכה, כאשר שר החוץ הגרמני זיגמאר גבריאול אמר שהמתקפה תואמת את החוק הבינלאומי. ובנוסף, גם נציגים בכירים של האיחוד האירופי, כגון נשיא מועצת האיחוד דונאלד טאסק ומזכ"ל נאט"ו ינס סטולטנברג קיבלו בברכה את הפעולה. גם מדינות במזרח התיכון, ביניהן ישראל, טורקיה וערב הסעודית אמרו שהן רואות את ההתפתחות כחיובית.

עמדה זו עומדת בניגוד בולט לעמדתן של מדינות אחרות, ובהן סין, איראן ורוסיה. אלה שהביעו התנגדות חריפה למהלך האמריקאי בסוריה. משרד החוץ של סין הוציא הודעה לקונת ולפיה סין מתנגדת לשימוש בכוח ביחסים בינלאומיים, ואילו נשיא רוסיה ולדימיר פוטין הגיב לתקיפה בחריפות וכינה אותה "תוקפנות והפרה של נורמות בינלאומיות". ההתנגדות הרוסית והסינית למעורבות האמריקנית בסוריה היא משמעותית לאור המאמצים הממושכים של מספר מדינות אירופאיות לפעול במועצת הביטחון של האו"ם להדחתו של בשאר אל-אסד. זמן קצר לפני המתקפה האמריקאית מנע ווטו רוסי ממועצת הביטחון לאמץ החלטה, המגנה את השימוש בנשק כימי, שגרם להרג עשרות אנשים בסוריה. יצוין כי מאז תחילת מלחמת האזרחים בסוריה הטילו רוסיה וסין ווטו על שמונה הצעות החלטה שכללו גינויים חמורים למשטר בסוריה.

העמדה החיובית של מרבית מנהיגי אירופה לגבי המתקפה האמריקנית בסוריה עומדת בניגוד חריף לאופן שבו נתפס עד כה ממשל טראמפ בעיני קברניטי היבשת. דונאלד טאסק למשל, שאך בינאר האחרון ציין את הנשיא טראמפ כאחד מהגורמים המרכזיים המאיימים על עצמאות אירופה, אמר שהאיחוד האירופי ימשיך לשתף פעולה עם ארצות הברית לפתרון המשבר בסוריה. הקנצלרית אנגלה מרקל, שביקרה בחריפות את עמדותיו של ממשל טראמפ אשר לנאט"ו, לסחר חופשי ולהגירה, הצדיקה את המתקפה. דווקא פוליטיקאים אירופאים שתמכו בטראמפ במערכת הבחירות לנשיאות, כגון נייג'ל פאראג'י ופול נוטאל ממפלגת היורו-סקפטים הבריטית, וכן מארין לה פן מהחזית הלאומית בצרפת, הביעו התנגדות למעורבות האמריקנית בסכסוך בסוריה.

יתכן והעמדה האירופאית התומכת בפעולה הצבאית האמריקאית נובעת מסיבות נוספות, מעבר לסלידה מן השימוש בנשק כימי ומסיכול הניסיונות להשיג במועצת הביטחון גינוי חריף למשטר בדמשק. יש להניח, שמדינות אירופה ראו בדאגה את הקשרים שמיוחסים לבכירים בסביבתו הקרובה של הנשיא טראמפ עם הקרמלין. האפשרות של גיבוש עסקה רבתי, שבמרכזה הקרבה אמריקאית את אוקראינה תמורת הקרבה רוסית את הנשיא אסד, הייתה נושא לדיונים בעיתונות ובמכוני המחקר באירופה. אולם, המתקפה בסוריה עימתה את ארצות הברית עם רוסיה, וסיכוייה של עסקה מעין זו מצטמצמים, לפחות בשלב זה, גם עקב חקירות המתנהלות בוויינגטון על אודות "הקשר הרוסי". הברכות מאירופה נועדו אם כך לעודד קו חדש – לא רק מול אסד אלא גם מול פטרוננו הרוסי.

אם אכן דברי התמיכה בירי הטילים האמריקאי נועדו לפגוע גם ב"ציפור רוסית", מנהיגי אירופה ייאלצו להמתין עד שתתבהר המגמה שעל פיה תנווט ארצות הברית את יחסיה עם רוסיה. כינון יחסים חיוביים עם מוסקבה היה אחד ממוקדי מדיניות החוץ של טראמפ במערכת הבחירות

שניהל. אחרי כניסתו ל"בית הלבן" הוא נתקל לא רק במטח הפרסומים בדבר קשריהם של בכירים בסביבתו עם רוסיה, אלא גם בהתנגדות לעצם המדיניות. מזכיר המדינה רקס טילרסון, שקשריו עם הממשל הרוסי בתפקידו הקודם כמנכ"ל חברת הנפט אקסון מובייל היו ידועים וגלויים, הגדיר את הפלישה הרוסית לאוקראינה כ"מכשול" בדרך לשיפור היחסים בין ארצו לרוסיה. טילרסון אף הניח רף גבוה בפני שיפור כזה כאשר הוסיף שארצות הברית נשארה מחויבת לריבונות ולשלמות הטריטוריאלית של אוקראינה וכי הסנקציות שהטילה ארצות הברית על רוסיה תישארנה על כנו, כל עוד לא החזירה מוסקבה את השליטה בחצי-האי קרים לידי אוקראינה. הכרזה חד-משמעית זו מקטינה בוודאי את החששות של מנהיגי אירופה מ"דיל" רוסי אמריקאי, ולמרות הכול – ברקע מרחפים דברי טראמפ בחשבון הטוויטר: "דברים יעבדו מצוין בין ארצות הברית לרוסיה ברגע הנכון, אנשים יחזרו לעשתונותיהם".

במקביל מופיעים סימנים המעידים על צינור ההתלהבות הרוסית מבחירתו של טראמפ. מספר החלטות שקיבל טראמפ וצעדים שנקט מאז כניסתו לתפקיד גרמו מחלוקת בין שני הממשלים: ההפצה המאסיבית של ארצות הברית באפגניסטן, האשמת מוסקבה בהשתלטות צבאית על חצי-האי קרים וכמובן ירי הטילים בסוריה ושיגור כוח ימי אמריקאי לעבר צפון קוריאה, כל אלה הביאו בעלי תפקידים בממשל הרוסי לבקר בגלוי את המדיניות האמריקנית. למשל, ראש ועדת הביטחון בפרלמנט הרוסי, קונסטנטין קוסאצ'ב, הודיע שהסיכויים להקמת קואליציה אנטי-טרור בראשות ארצות הברית ורוסיה, "גוועו עוד לפני שהחלו". התגובה הרוסית מצביעה על מחויבות הקרמלין לשמירה על אסד בתפקידו. בברכו את אסד ב-18 באפריל לרגל יום העצמאות ה-71 של סוריה, פוטיין איחל לשניהם עוד שנים רבות של שיתוף פעולה.

על אף התגובות האירופאיות האוהדות ומניעיהן, הגלויים והסמויים, לא ברורה עמדתם של מנהיגי אירופה ביחס לפעילות, מוצהרת או מוסווית, שתכוון לשינוי המשטר ו/או כפיית פתרון בסוריה. אם יגיע נשיא ארצות הברית למסקנה שעליו לקבל החלטה כזו, היינו, לשגר כוח אמריקאי להשגת יעדים מדיניים בסוריה, הוא עלול לגלות, שמעבר לכל הקשיים מבית הכרוכים בהשגת תמיכתם של בכירי הממשל המדיני-ביטחוני והקונגרס האמריקאי, צפויים לו גם קשיים באירופה משום שדברי השבח האירופאים למתקפת טילים בודדת על יעד ספציפי שהתבצעה בתגובה להתנהלות המשטר בדמשק שלא על פי הנורמות הבודדות שעוד נותרו מקובלות במלחמה העקובה מדם בסוריה, היו בעלי תפוגה מהירה. על כך אותתה מרקל כשהסבירה את התמיכה הגרמנית בפעולה האמריקאית בכך שמדובר בפעולה מוגבלת נוכח נסיבות יוצאות דופן.

בתגובה של מדינות אירופה לשימוש האמריקאי בכוח צבאי בסוריה יש גם מסר לישראל: הנסיבות שבהן אירופה מסוגלת להכיל תגובה כוחנית-צבאית הן מוגבלות ביחס ליעדיה, להיקפה, וכן ביחס לפרק הזמן שבו היא מתבצעת. העמדה הבסיסית הביקורתית האירופאית על מה שהיא רואה כתגובה ישראלית מופרזת למתקפות רקטות עליה, למשל, לא השתנתה.